

A SOKSZÍNŰ EURÓPA ÉS A VILÁG

ERDOS ANDRE

A vén kontinens földgolyóink legkisebb kiterjedésű földrésze, így érthető, ha az ebben a térségben összezsúfolódott tengernyi nép, nyelv, szokás, kultúra, vallás valóban kaotikus összevisszaságot és a történelem során konfliktusokat idézett és idézhet elő ma is. Ez a helyzet már ősidők óta ilyen, de az újabb kori társadalmi, gazdasági, technikai haladással párhuzamosan Európa – túl igazi mozaik jellegén - egyre erőteljesebben kezdte rajzolni és meghatározni saját képét és karakterét. E progresszív folyamatok ugyanis fokozatosan magukkal hozták az itt élők növekvő egymásrautaltságának, kölcsönös függésének tudatát, a távolságok radikális lecsökkenését, az ismeretszerzés és a kapcsolattartás egyszerűsödését és felgyorsulását, a szomszédságok mindennapos kitapinthatóságát. Ez persze az elmúlt századokban nem járt mindig csak pozitív fejleményekkel, de manapság messzemenő lehetőségeket hordoz magában az a radikálisan új világ, amely hétköznapjaink minden pillanatában kitarulkozik előttünk, átszővi azokat és bebocsátást követel életünk minden szegletébe.

Ez a világ azt igényli minden egyes európaítól, hogy legyen tudatában annak az új, precedens nélküli paraméterrendszernek, amelyben itt élünk a 21. század elején. S amelynek szerves része kell legyen, hogy földrészünk sokszínűségének, számtalan egyedi sajátosságának, lokális vagy regionális hagyományainak megőrzése mellett még fokozottabban nyíljunk ki az e földrészen lakó többiek, a közeli és távolabbi szomszédok felé, ismerjük meg történelmük főbb eseményeit, életüket, képesek legyünk elhelyezni őket az európai palettán és legyen fogalmunk arról, milyen a kultúrájuk, milyen nyelveket beszélnek, netán közelebbről is ismerkedjünk meg azokkal. A berlini fal két évtizeddel ezelőtti leomlását követő mai korunkban még kevesebb akadálya van annak, hogy e szükséges kíváncsi beteljesedjen. E folyamat előmozdításában igen nagy szerepet játszhat az új európai nemzedék, a fiatalság. Ennek egyik fontos eszköze lehet az Európai Unió ismert Erasmus programja is.

Valóban, nem tehetünk úgy, mintha nem lenne senki körülöttünk, mintha vákuumban léteznénk, mert az etnocentrizmus veszedelmes zsákutca. Olyan vakságot okoz, amely lehetetlenné teszi, hogy eligazodjunk szövevényes európai világunkban, hogy földgolyóink egyéb térségeiről ne is beszéljék! / Az említett vakság ez utóbbi válfaja egyenesen „páneurópai” öngyilkossággal ér fel! / Ennek a szemléletnek, az ilyen fajta látásmódnak és cselekvésnek minden ellentmond. A számtalan külföldi turista, az idegen rendszámú gépkocsik mindennapos megszokott látványa, a más országokból sugárzó rádiók és televíziós csatornák, az újságos kioszkok terjedelmes kínálata, egészében a karnyújtásnyira lévő és ma már gond és nehézségek nélkül elérhető „külföld”, és – mindenekelőtt – az intézményes politikai, gazdasági-pénzügyi, kulturális és emberek közötti kapcsolatok szövevénye, a sok irányú integrációs folyamatok mind itt dörömbölnek az ajtón és csak a vak nem látja, milyen „kontinentálisan globalizált” Európában élünk, amely ráadásul egyre szorosabb és bonyolultabb szálakkal kötődik a kontinensünkön túli világhoz.

A bővülő Európai Unió egyik alapeszméje az egységes, szolidáris európaiság megteremtése, az állami entitások létezésével, fennmaradásával párhuzamosan egy sajátos európai identitás kialakítása. Tisztában vagyunk azzal, hogy még egy kevésbé turbulens világban sem egyetlen nemzedék kérdése ennek az életérzésnek a kialakítása. Lássuk be, hogy mai hétköznapjaink viszonyai közepette, amikor a magunkba fordulás, az idegenellenesség, a kirekesztés, az Európán belüli és „importált” intolerancia és fanatizmus különböző válfajai ismét a felszínre törnek, amikor az elmúlt 20. század történelmének tanulságai az idő múlásával megkopnak vagy egyszerűen elfelejtődnek, amikor társadalmaink jó része már alig ismeri azt, mi és hogyan tépte-szaggatta, pusztította nem is oly régen az európai népeket, nos, ilyen körülménynek között bizony még nehezebb, azt is mondhatnánk, még hálátlanabb kiállni az európai szolidaritás és testvériség, a történelmi megbékélés, a jószomszédság, a természetes kölcsönös függés, a ma már készpénznek vett mindennapos béke és biztonság eszméi mellett. Pedig – főként a jelenleg kibontakozó kedvezőtlen viszonyok között, amikor itt-ott tanúi vagyunk történelmünk tudatos meghamisításának is - nem árt emlékezni, emlékeztetni közelmúltunk sötét fejezeteire, a két világháborúra vagy akár a délszláv drámára! Ez utóbbi

tragédia, mely a véres konfliktusokkal terhes múlt évszázad legutolsó évtizedében, a földrengésszerű politikai változásokkal egyidejűleg nem akárhol, hanem éppen Európa szívében csapott le, még jobban rávilágít arra, hogy a mi oly büszke európai civilizációnk gyökerei nem olyan mélyek, nem olyan szilárdak, mint azt sokszor hisszük. Hogy még nem jött el az ideje a kényelmes hátradőlésnek, hogy a világ e szegletében továbbra is sérülékenyek vagyunk, hogy nyitott szemmel kell járnunk és idejében fel kell ismernünk a ránk leselkedő veszélyeket, melyek földrészünk egészének jövőjét fenyegetik. És józanul fel kell mérnünk, hogy kontinensünk számos más térségében sem sikerült még teljes mértékben megszüntetni azokat a specifikus problémákat, feszültségeket, erőszakos cselekményekhez is vezető helyzeteket, amelyek nehezebbé teszik az összeurópai építkezés mindennapjait.

Az Európát átszövő nyelvek és kultúrák sokasága objektív tényének és jelenlegi bonyolult viszonyainknak nem szabad gátat szabniuk az elé, hogy eljussunk egy sajátos közös identitástudathoz, ahhoz, hogy egy igen gazdag, de meglehetősen turbulens történelemmel megáldott térség lakói vagyunk, akiknek ez a vén kontinens a közös hazája. Ahol minden lehetőségünk megvan arra, hogy valamennyiünk számára kellemes, lakható otthont teremtsünk, ha ügyesen sáfárkodunk azokkal a komparatív előnyökkel, melyekkel ebben az Északi-tengertől a Földközi-tengerig terjedő régióban közösen rendelkezünk. Az elmúlt időszakban radikális változásokon átmenő földgolyónk precedens nélküli kihívásokkal szembeesíti ezt a valaha a világot mozgató, irányító kis kontinenst. Ahhoz, hogy a döntéshozók jövőbeni asztalánál Európa továbbra is helyet foglalhasson, szükség van földrészünk számtalan – korábbról örökölt és újabb - problémáinak megoldására, pozícióinak konszolidálására. A mostani helyzetben, amikor e sorokat írom, természetesen elsősorban gazdasági-pénzügyi gondjaink mielőbbi sürgető kezelésére, megoldására gondolok. De ennél jóval szélesebb a kép. Az összeurópai erőfeszítésekben segíthet az a bizonyos tudat, hogy mi valamennyien egy adott térség fedele alatt élünk, s túl a nyelvi, kulturális, mentalitásbeli és más különbségeken, összeköt bennünket e tágas közös otthon és, ami a legfontosabb, egy közös értékeken és érdekeken alapuló egyfajta azonos vagy rokon megközelítési mód. Hangsúlyozni kell, hogy mindez természetesen és nyilvánvalóan nem irányul, nem irányulhat senki ellen, aki netán nem e tájon látta meg a napvilágot vagy nem itt él. Mert aki érti és átérzi az európai identitásban rejlő gondolatíságot, az egyúttal felvállalja az emberi nem egyetemes, kölcsönös függésének, az emberiség közös jövőjéért való együttes küzdelemnek égtájaktól független igazságát.

Azok számára, akik munkájuk, tanulmányaik során az Európa-közi kapcsolatokkal foglalkoznak, elengedhetetlen ez a látásmód. Az a nyitott, toleráns és megértő magatartás, az affinitásnak az az érzése, amely közeli partnert lát a másikban, akivel – a sajátos nemzeti szempontok ésszerű figyelembe vétele mellett – együtt kíván munkálkodni kontinensünk gondjainak, közös és életfontosságú problémáinak megoldásán. És az ilyen kihívásokkal teli a mi európai spájzunk. A már jelzett gazdasági és pénzügyi világválság szerteágazó következményei, az újfajta globális fenyegetések (a nemzetközi terrorizmus, az éghajlatváltozás, stb.), a történelmi sérelmek végleges begyógyítására irányuló erőfeszítések, a politikai szélsőségesség vagy a vallási-etnikai intolerancia veszélyei, az ún. befagyott konfliktusok (Ciprus, Karabah, Koszovó, Transznisztria), továbbá a földrészünk közvetlen szomszédságában zajló és ránk közvetlenül is ható események (a demokrácia-teremtés, a migráció, a közel-keleti béke, az energiaforrások kérdései, a multikulturális társadalmak építésének nem könnyű folyamatai, stb.) mind alapvetően befolyásolni fogják Európa helyzetét az elkövetkező évtizedekben. Ezekben a fundamentális kérdésekben parancsoló követelmény az európai összefogás Rejkjaviktól La Vallettáig és Lisszabontól Bakuig, az európai – tehát nem pusztán nemzeti – keretekben való fellépés. De ismételten: ennek a szemléletmódnak párosulnia kell az egész világra való nyitottsággal, mert nem lehet elégszer ismételni, hogy földrészünk nem légtüres térben leledzik, amelyben ügyes-bajos dolgainkat netán egymagunkban intézhetjük. Tehát sokszínű Európánk feladata kettős: saját égető ügyeinek intézése elválaszthatatlan a jóval sokszínűbb és kínzóbb gondoktól gyötört világ dolgainak kezeléséhez való hozzájárulásától. A kettőt elválasztani egymástól, riasztó struccpolitikával érne fel!

*

www.southeast-europe.org
institute@southeast-europe.org